

“Hoe verder met een duurzame natuur in Nederland? “ Verslag Natuur Conferentie 1 oktober 2011

1. Ochtendsessies

Eerste lezing - Opening door Karlè Sýkora

Hoe verder met een duurzame natuur in Nederland?

Waarom deze dag? Omdat er een crisis gaande is. Zou je aan een willekeurige voorbijganger vragen wat voor crisis, dan zou het antwoord vrijwel altijd zijn een economische crisis. Dat is waar, maar er is een veel ernstiger crisis omdat die te maken heeft met het voortbestaan van veel levensvormen op de aarde, inclusief uiteindelijk de mens zelf. Er is een ecologische of biodiversiteitscrisis, met als overeenkomst met de economische crisis, dat wij ook daarbij op de pof leven. Wij lenen zoveel van de komende generaties dat wij niet in staat zullen zijn om de ecologische schuld af te lossen. Onze kinderen en kleinkinderen zullen door onze inheligheid in een sterk verarmde wereld moeten leven.

Het is een taak van iedereen maar in het bijzonder ook van de politiek om de negatieve trend op zijn minst te stoppen. Ik citeer de Spaanse politicoloog Daniel Innerarity *“Beleidsmakers hebben de toekomst te lang gebruikt als de vuilstortplaats van het heden, als de plek voor onopgeloste problemen. Ingrijpen is zeer urgent. De toekomst wordt straffeloos onteigend, om het heden maar aangenamer te maken”*. Daar moeten wij snel mee ophouden. En het is zeer moeilijk.

De achteruitgang van de natuur gebeurt overal om ons heen, maar het is een sluipend proces en wordt niet door iedereen ervaren. Er vindt voortdurend drempelverlaging plaats. Men is nu al blij met een pinksterbloem en de VVD vindt zelfs een koe al natuur. Dat komt omdat men de schitterende orchideeënrijke graslanden en de vaarten vol leven rond bijvoorbeeld Gouda met de ooievaars en salamanders niet meer heeft meegemaakt en dan is een pinksterbloem al beter dan een brandnetel. Zelfs het in stand houden van een populatie pinksterbloemen is in het huidige boerenbedrijf al een hele toer.

De meeste mensen hebben alleen belangstelling voor zaken die familie of vrienden raken en dan nog slechts over een kort tijdsverloop. Anderen kijken verder in de tijd vooruit, of over een groter gebied - een stad of volk. Maar heel weinig mensen hebben een wereldwijd gezichtsveld dat zich tot ver in de toekomst uitstrekt¹. Het is helaas van alle tijden. Martinet² schreef in 1778 al *“Ik zou u gaarne rukken uit het gewone gebrek, ik meen uit de doemwaardige onaandoenlijkheid en onoplettendheid omtrent de*

1 Dennis Meadows, 1972. Rapport van de club van Rome. De grenzen aan de groei.

2 J.F. Martinet, 1778. Katechismus der Natuur.

Werken van God, welke zo algemeen en zo ongelukkig de Menschen heeft bevangen".

Ik citeer uit het boek "Natuur als bondgenoot"³, "Omstreeks 1870 is er in Nederland nog natuur in overvloed. Naar huidige begrippen is ons land dan -wat natuur betreft- een paradijs. De natuurlijke rijkdom van Nederland was door de bijzondere fysisch-geografische gesteldheid bijzonder groot". Marnix van St. Aldegonde noemde ons land in 1572 "het ooghelijn van Europa, de bloem van alle landouwen, dat preeel des aardbodems"⁴.

Hoe anders is het nu⁵. Op de rode lijst staan een groot aantal bedreigde soorten en deze rode lijst wordt steeds roder. Slechts voor 1/3 van de doelsoorten in Nederland zijn de omgevingscondities duurzaam. De rest kent een of meer van de knelpunten als ontbreken van geschikt leefgebied, verdroging, vermesting, of versnippering. Voor geen van deze knelpunten zijn de gestelde hersteldoelen bereikt. De ammoniakemissie is in Nederland het allergrootst van alle Europese landen. Het landschap, eens doorsneden door een netwerk van hagen is opgeruimd, verstedelijkt en boeren, boeren niet meer maar hebben een soort mega voedselabriek. Nederland is overbevolkt en heeft van alle Europese landen de grootste veestapel, de totale lengte aan wegen is meer dan 132.000 km en Nederland is o.a. daardoor na België het meest versnipperd. Langs de wegen verschimmelt het landschap, overal verschijnen industrieterreinen. Het aandeel aan Natura 2000 habitats met een gunstige staat van instandhouding is slechts 8%. Voor de Natura 2000 soorten is dat slechts 13%. Wij staan binnen Europa met deze getallen bijna helemaal onderaan de ranglijst. Het % oppervlak met Agrarisch Natuurbeheer is in Nederland zeer laag, het laagst na Polen en Litouwen en bovendien blijkt uit veel onderzoek dat het niet echt werkt. Het aantal vogels kenmerkend voor het boerenland in Europa is de laatste dertig jaar drastisch gedaald. Nog nooit zijn er zo weinig geteld. Vooral veel vogelsoorten die in Nederland voorkomen zoals patrijs, grutto, graspieper en kneu verdwijnen. Het aantal patrijzen daalde de laatste 30 jaar met 66%. Grutto's en graspiepers zijn gehalveerd. Oorzaak volgens vogelbescherming, de intensieve landbouw.

De natuur heeft een grote waarde en die is niet alleen intrinsiek, de mens profiteert in hoge mate van de vele ecosystemendiensten en verdient er handenvol geld aan. De waarde van de natuur wordt internationaal onderkend zoals ook blijkt uit het handvest van de Verenigde Naties (1982) "Every form of life is unique, warranting respect regardless of its worth to man, and, to accord other organisms such recognition, man must be guided by a moral code of action".

De grote urgentie is duidelijk en de aanpak vereist de volle inzet. Lester Brown stelt in Plan B 2.0: Rescuing a Planet Under Stress and a Civilization in Trouble, het volgende:

"Restoring the earth will take an enormous international effort, one even larger and more demanding

3 Marga Coesèl, Joop Schaminée en Lodewijk van Duuren. 2007. De natuur als bondgenoot. De wereld van Heimans en Thijsse in historisch perspectief.

4 Hij deed deze uitspraak op de historische vergadering van de Staten van Holland in juli 1572 te Dordrecht. Uit: J.P. Thijsse, 1946. Natuurbescherming en Landschapsverzorging in Nederland.

5 Planbureau voor de leefomgeving. Balans van de leefomgeving 2010 en M.P. Van Veen e.a. 2010. Evaluatie biodiversiteitsdoelstellingen 2010. Achtergronddocument bij de Balans Leefomgeving 2010. Planbureau voor de leefomgeving/Wageningen UR.

than the often-cited Marshall Plan that helped rebuild war-torn Europe and Japan. And such an initiative must be undertaken at wartime speed lest environmental deterioration translates into economic decline, just as it did for earlier civilizations that violated nature's thresholds and ignored its deadlines."

Met deze themadag proberen wij met zijn allen een steentje bij te dragen aan een mogelijke oplossing. Zoals iedereen opgevallen zal zijn, bezuinigt dit kabinet met een korting van 60%, buitensporig op natuur. Gelukkig is er inmiddels Europese regelgeving die er voor zorgt dat de waan van de dag het beleid niet teveel beïnvloedt. Ik ben erg blij dat Gerben-Jan Gerbrandy en Kees Bastmeijer bereid waren om hierop vandaag hun visie te geven. Onlangs bezocht ik het Teeselinkven, een buitengewoon waardevol zwak gebufferd heideven en natte heide met zeer waardevolle soorten. Ik hoorde dat Bleker voorgesteld heeft om dit ven van de Natura 2000 lijst te schrappen. Er wordt beweerd dat dit komt omdat de boeren in de omgeving over de statusaanwijzing hadden geklaagd. Ik hoop dat het zover niet komt.

Dit kabinet wil een grotere rol van boeren bij natuurbescherming. Nu is het al jaren zo dat boeren worden ingeschakeld bij het beheer van natuurreservaten. Dat is dus niets nieuws. De uitspraak "boeren kunnen het net zo goed als natuurbeheerders" is onjuist. De meeste boeren zijn uit op het produceren van zoveel mogelijk voedsel en slechts als zij bereid zijn om economisch suboptimaal te boeren, kunnen zij iets betekenen voor de natuur. Kan het, hoe moet het en wat levert het op? Daarover heb ik Anton Stortelder en Matthijs Schouten bereid gevonden hun visie te geven.

Ondertussen gaat dag na dag om ons heen de achteruitgang aan biodiversiteit gestaag door. En weg is weg, zoals in het gedicht van Omar Khayam wordt verwoord:

THE MOVING FINGER

" The Moving Finger writes and, having writ

Moves on; nor all thy piety and wit

Shall lure it back to cancel half a line.

Nor all thy tears wash out a word of it"

OMAR KHAYYAM

De opening werd afgesloten met een groot aantal gekleurde afbeeldingen van uitgestorven diersoorten ter nagedachtenis van het grote aantal soorten dat door toedoen van onze diersoort, Homo sapiens (betekenis wijze of verstandige mens) is uitgestorven.

http://d66duurzameontwikkeling.nl.c1011.movenext.nl/page/downloads/3_PP_Sykora_Opening_Natuurconf_1okt2011_Arnhem.pdf

Tweede lezing - Ruben Smit: "De schoonheid van de Nederlandse natuur."

Natuurfotograaf Ruben Smit liet prachtige foto's zien van de Nederlandse natuur. Geprojecteerd op groot scherm passeerde een indrukwekkende verzameling beelden van planten, dieren, landschappen en natuurgebieden de revue. Schrikbarend was een foto van de Waddenzee, waar diepe gleuven de zeebodem doorklieven, getrokken door de visserij.

Ruben laat een aantal luchtfoto's en natuurfoto's zien, met een herhaald patroon van grote en fijne kromme, meanderende lijnen. Een patroon dat zowel zichtbaar is in een meanderende delta als in

bladnerven of bloedvaten. De presentatie eindigt met een foto van Rubens jonge zoon in de schoot van een oude, brede boom.

Videoboodschap - Stientje van Veldhoven aan het natuurcongres.

Zie de videoboodschap via Youtube: <http://youtu.be/us8TkO5GMZE>

Derde lezing – Gerben-Jan Gerbrandy: “Wat kan Europa betekenen voor een duurzame natuur in Nederland?”

Gerben-Jan (GJG) vertelt aan het begin van zijn verhaal dat hij is opgevoed door twee ouders die allebei bioloog zijn. Als kinderen niet meer in contact komen met natuur, dan weten ze niet wat ze allemaal (kunnen) zien als ze door het bos lopen en raken niet door de natuur geboeid. Gerben-Jan is tijdens zijn opvoeding steeds opnieuw in aanraking gebracht met planten- en diersoorten, en heeft daardoor al vroeg spelenderwijs leren kijken naar alles wat zich afspeelt in de natuur, een avontuur. Iemand met minder ervaring ziet veel minder van de aanwezige verscheidenheid waardoor een op zich boeiend bos als ‘een saai bos’ overkomt.

Hij haalt een anekdote aan van een brainstorm over een toekomstvisie op natuur bij WWF, met Johan van der Gronden. Zij kwamen tot de conclusie dat ‘natuur’ teveel over het exotische gaat, over tropische regenwouden, en te weinig over de natuurgebieden in Nederland ‘om de hoek’. Het is absoluut noodzakelijk dat kinderen weer meer in aanraking komen met natuur en er door geraakt worden. GJG noemt twee drijfveren voor de bescherming van de natuur: schoonheid en nut. Hoewel het tegenwoordig goed is om steeds te wijzen op alle diensten die de natuur de mens levert zou het eigenlijk al voldoende moeten zijn om de natuur vanuit esthetisch, ethisch en emotioneel gronden te beschermen.

GJG maakt zich ondermeer zorgen over het natuurbeleid van Bleker in Nederland.

Maar ook wereldwijd. Op de CITES conferentie (een driejarige handelsconferentie, Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora) bleek het onmogelijk om een internationale afspraak te maken waardoor overbevissing van de zeeën kan worden voorkomen. Japan en China torpederen elk voorstel, bijvoorbeeld om de bedreigde blauwvintonijn te beschermen.

Een ander voorbeeld is de houthandel in Brazilië. Daar ging het met duurzamer bosbeheer langzaam de goede kant op. Door de komst van de Chinezen veranderde dit in negatieve zin. Zij stellen geen vragen, het interesseert ze verder niet, ze doen aan handel zonder moeilijke vragen. Nu is 60% van het oppervlak duurzame bosbouw weg.

Enkele algemene cijfers waaruit blijkt hoe urgent de natuurbescherming is:

- Wereldwijd is 60% van de ecosystemen ernstig bedreigd.
- 75% van de vissoorten wordt overbevist.
- 20% van het oppervlak aan tropisch koraal is verdwenen.
- In dit tempo zijn de bedreigde ecosystemen, koralen en vissen over 60 jaar verdwenen.

Wij leven nu in een tijd waarin de grootste golf van uitsterven plaatsvindt. Sinds de periode van de dinosaurussen is de uitsterfsnelheid nog nooit zo groot geweest. Ondanks het goede Europese natuurbeleid worden de ambities en doelen helaas niet gehaald.

Een lichtpunt is bijvoorbeeld de aanneming van het Nagoya Protocol waarin wordt afgesproken om bij te dragen aan de conservering van biodiversiteit, en waarin een eerlijkere toegang tot genetische hulpbronnen en een eerlijkere verdeling van de opbrengsten daarvan wordt geregeld. Dit protocol is aangenomen in oktober 2010 in Nagoya, Japan, en wordt in VN-verband ondertekend door partijen.

(Tekst van het Nagoya Protocol: <http://www.cbd.int/abs/text/>)

Wat moet er gebeuren:

Algemeen

- Bewustzijn vergroten bij kinderen door onderwijs in en over de natuur. Teveel kinderen groeien op zonder besef van de waarde en schoonheid van natuur, en bevinden zich het hele jaar in een volledig gecultiveerde omgeving. Onderwijs in de natuur heeft als belangrijk bijkomend voordeel dat ook nog eens een positief effect heeft op de gezondheid.
- Meten = weten: er zijn meer indicatoren nodig naast het BNP om de stand van de leefomgeving en daarmee ook ons natuurlijk kapitaal aan te geven.
- Subsidies afschaffen die slecht zijn voor biodiversiteit. Hoewel dit moeilijk te verwezenlijken is blijft GJG politieke druk uitoefenen.
- Landbouw en bosbouw moeten veel duurzamer worden.
- 17% van de binnenwateren en 10% van de kustgebieden moeten beter worden beschermd.

Beleid voor biodiversiteit

- Het verlies aan biodiversiteit voltrekt zich snel; dit tempo moet gehalveerd worden.
- Elk land moet een biodiversiteitsstrategie ontwikkelen.
- Hiervoor moet meer geld gevonden worden; het is te hopen dat ondanks het kabinet verschillende partijen en mensen doorgaan met het zoeken en vinden van nieuwe financieringsbronnen.
- De doelstellingen van het natuurbeleid zijn bij lange na niet gehaald: het beleid moet dus urgenter, stringenter, en ambitieuzer.
- Er moet in het beleid een koppeling komen tussen klimaat en biodiversiteit.
- Ons groene kapitaal is onze levensverzekering. Op korte termijn zouden we een Al Gore van biodiversiteit nodig hebben om dit thema hoger op de maatschappelijke en politieke agenda te zetten. De volgende getallen zouden breed voor het voetlicht moeten komen: In Europa is slechts 17% van de leefgebieden en 11% van de ecosystemen in goede staat. Dat is alarmerend weinig.
- Maar nog altijd heeft een harde kern van economen een blinde vlek voor de economische waarde van ecosystemen en natuur.

Punten die Gerben-Jan zal oppakken in het Europees parlement:

1. **Vogel- en habitatrichtlijn volledig uitvoeren**, met nadruk op volledig (met verwijzing naar Bleker en dit kabinet).
2. **Herstel van ecosystemen.**
3. **Landbouw en bosbouw** is cruciaal in alle onderwerpen die de groene ruimte en natuur aangaan. Het beleid hiervoor moet op de schop.
4. Het **visserijbeleid** is een grote schande. De besluiten van de Visserij-ministers uit de EU-landen gaan recht tegen de wetenschappelijke informatie van ecologen in, en dienen enkel ter bescherming van de belangen van vissers. De cijfers spreken boekdelen. Zelfs vissers zelf erkennen dat hun economisch perspectief op een termijn van 10-20 jaar er beroerd uitziet, omdat de visstand dan verder gedaald zal zijn.
5. **Exoten.** Beleid ten aanzien van de verspreiding van exoten ten koste van inheemse soorten.
6. **Mondiaal verlies aan biodiversiteit.**

Gerben-Jan zal als rapporteur en woordvoerder van het **dossier biodiversiteit** in het Europees Parlement hiervoor een beleidsstuk opstellen.

Daarbij zal Gerben-Jan met prioriteit kijken naar:

- Uitvoerbaarheid en financiële manieren om het beleid mogelijk te maken
- Zoektocht naar nieuwe financiële arrangementen (Nota Bene: ook het landbouwbeleid en de landbouwsubsidies in het GLB gaan op de schop, dus dit blijft sowieso niet hetzelfde zoals het was)

- Een brug slaan tussen ecologen en economen

Er zijn al een aantal “groene economen” die economische en ecologische systemen geïntegreerd benaderen. Maar er is nog steeds een harde kern van economen ” die niet naar de lange termijn afwenteling van productieprocessen op de leefomgeving kijken, en niet-duurzame effecten zoals kaalslag en vervuiling niet meewegen in hun beoordeling van de staat van onze economie.

Ook uit de Kamerbrief van Bleker spreekt vanuit de woordkeus alleen al welke kant dit kabinet op kijkt:

- Bleker: “Verbinden van natuur en biodiversiteit met belangen en bijdragen van ondernemers.” Het lijkt hier vooral te gaan om de belangen van ondernemers. Vraag van GJG aan Bleker: om welke belangen gaat het hier, en gaat het om korte of lange termijn belangen?
- Bleker: “Voorzieningszekerheid van fossiele brandstoffen en grondstoffen zeker stellen.” Daar is dit kabinet dus hard en druk mee bezig. Dit spreekt boekdelen.
- Bleker: “Afronden van de herijkte EHS op doelmatige en efficiënte wijze”. Het gaat dus om de herijkte EHS, en daar is alleen maar sprake van een onsje minder. Ik zal Nederland houden aan volledige, lees: VOLLEDIGE, uitvoeren van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn.

Gerben-Jan Gerbrandy en Stientje van Veldhoven werken voor D66 aan een andere, duurzamere koers. Gerben-Jan: ik voel me een soort spons, ik heb jullie kennis nodig. Ik nodig jullie hierbij uit om contact met me op te nemen als je mij iets te vertellen hebt vanuit jullie kennis en expertise op deze onderwerpen.

Vierde lezing - Kees Bastmeijer: “*Het natuurbeschermingsrecht en een duurzame Nederlandse natuur.*”

Het recht vormt op dit moment een ‘noodgreep’. Als je zo hard tegen de grenzen aan gaat zitten van het ecosysteem en wat dat ecosysteem aankan, dan is het niet zo gek dat je steeds tegen die grenzen aanbotst. En dat je dan ook als beleidsmaker steeds vaker en met meer frictie met die grenzen van de wet in conflict komt. Nu moet de regering “puzzelen in de marge”.

Bastmeijer: Ik geef toe dat de Natura2000 richtlijn op dit moment gericht is op fixeren, op fixeren van wat er is. Maar er is nog maar zo weinig, en als je dat niet beschermt met harde wetgeving, dan raak je het kwijt.

Als je nu op dit moment het beleid gaat verbreden, reken er dan op dat de specifieke doelstellingen er meteen aan gaan. Dan ben je die specifieke doelstellingen ook kwijt. En worden bijvoorbeeld verschillende bedreigde diersoorten weer vogelvrij.

Stringent natuurbeleid is juist nodig als het slecht gaat met de natuur. Als je minder conflicten wil met die natuurwet, dan zou je als regering ervoor moeten zorgen dat je verder van die wettelijke grenzen vandaan blijft. In plaats van de ondergrenzen op te zoeken (de ‘onsje minder benadering’).

Bastmeijer stelt dat er wel procedurele afspraken in de wet zijn verankerd om zorgvuldig met natuur/milieuwaarden om te gaan, zoals de MER procedure, maar dat deze niet voorziet in een fundamentele discussie over de maatschappelijke wenselijkheid van de te plannen objecten zelf, bijvoorbeeld de maatschappelijke wenselijkheid en noodzaak van een bedrijventerrein op een bepaalde landschappelijke locatie

Presentatie Kees Bastmeijer:

http://d66duurzameontwikkeling.nl.c1011.movenext.nl/page/downloads/4_PP_Bastmeyer_Verder_met_een_Duurzame_Natuur-2.pdf

Vijfde lezing - Anton Stortelder: “Duurzaam landgebruik en biodiversiteit door nieuwe landbouw-bedrijfssystemen: Boeren voor Natuur.”

Landbouw staat gelijk aan ingrijpen om meer uit natuur te halen. Nu is er sprake van maximalisatie. Zo zijn ruimtelijk kavels vergroot en zijn er veel sloten weggehaald, en vervangen door drainage. Grootschalige landbouwbedrijven handelen steeds meer als industrie. Daardoor zijn de buffers uit het natuurlijk ecosysteem in het landelijk gebied teveel verdwenen. Een voorbeeld hiervan is een gebiedje (Foto) met alleen nog pitrus, geen enkele vogel meer te zien: er is sprake van een monocultuur waar praktisch geen diversiteit meer is.

Bij Alterra hebben wij [o.a. Stortelder] een aantal meer duurzame bedrijfssystemen ontwikkeld die oog hebben voor het landschap in Nederland. We moeten in Nederland toe naar een toekomstvisie met een goede ruimtelijke zonering: met ‘lichtgroene, extensieve bedrijfssystemen’ als inkleding rond ‘donkergroene’ natuurgebieden, met steden, en met zones met ruimte voor intensievere landbouwssystemen.

Een hoofdindeling met drie soorten landbouwbedrijven wordt voorgesteld:

1. grootschalige landbouwbedrijven
2. landschap-gerichte ”
3. natuurgerichte ”

De categorieën 2 en 3 vormen samen een buffer tussen grootschalige industriële landbouw enerzijds en natuurgebieden en steden anderzijds. De ordening van de bedrijfstypes wordt bepaald door het landschap, de waterhuishouding en de ligging van natuurgebieden en steden. De kenmerken van de natuurgerichte bedrijven zijn daarbij: “geen input van mineralen van buiten” (i.e. geen kunstmest, geen chemische bestrijdingsmiddelen), verder acceptatie van meer variabele natuurlijke waterstanden, 10 % groen in de vorm van landschapselementen.

Boeren die bereid zijn in te stappen krijgen daarvoor een overeenkomst van 30 jaar, met een jaarlijkse vergoeding per ha. De boer blijft ondernemer en eigenaar, d.w.z. hij mag door goed ondernemerschap binnen de aan het bedrijf gestelde grenzen winst maken. Met regelmaat wordt zijn bedrijfsvoering geëvalueerd t.a.v. mineralenkringloop.

Momenteel lopen er twee pilot projecten, 1 in Twickel (Overijssel) en 1 in de Polder van Biesland in Zuid Holland. Deze projecten zijn met instemming van Den Haag en Brussel tot stand gekomen en gefinancierd en worden in 2013 geëvalueerd. Dan zal worden besloten of het systeem in soortgelijke gebieden zal worden ingevoerd. Stortelder heeft geëvalueerd waar in Nederland deze bedrijfstypes mogelijk zijn: met name in beekdalen en op oude cultuurgronden, binnen en buiten de EHS. Het gaat om zeer grote oppervlakken in Nederland tot wel 1/3 van de rurale ruimte.

Presentatie Anton Stortelder:

http://d66duurzameontwikkeling.nl.c1011.movenext.nl/page/downloads/5_PP_Stortelder_Boeren_voor_Natuur.pdf

Zesde lezing - Matthijs Schouten: “Vormen van natuurbeheer en het behoud van biodiversiteit.”

Het woord natuur is gepolitiseerd. Laat u niet manipuleren of misleiden door de nieuwe woordkeuze van politici.

Neem bijvoorbeeld de woorden van Bleker:

- Een bloeiend aardappelveld is ook natuur. Of:
- een koe in de wei is ook natuur.

Definities van natuur kunnen zeer verschillen van “alles” tot “dat wat de mens niet beïnvloed heeft”. Joseph Keulaars (Wageningen Universiteit en Radboud Universiteit Nijmegen) onderscheidt 3 dimensies:

1. cognitieve dimensie: wat versta je onder natuur
2. normatieve dimensie: waarden van natuur
3. esthetische, de expressieve dimensie: wat vindt je mooi, wat raakt je.

Bij bovenstaande uitspraken van Bleker gaat het vooral over de expressieve dimensie: aardappelvelden en koeien in de wei zijn mooi.

De vraag zou moeten zijn: Hoeveel zelfordenend vermogen, hoe zelfregulerend moeten de processen zijn in het systeem zijn om het natuur te kunnen noemen. Met bijvoorbeeld de criteria:

1. spontane vestiging van soorten = natuurlijk
2. wij mensen brengen en halen de dieren erin en eruit, wij zaaien en oogsten, etc = cultureel

Een aardappelveld en koeien in de wei zijn volgens die criteria mooie vormen van cultuur. Deze uitspraken zeggen iets over iemands *grondhoudingen* t.o.v. natuur.

Zie presentatie Matthijs Schouten en zijn essay “Mag een nachtegaal er ook zijn? Natuur en haar intrinsieke waarde, Instrumentele waarde en ecosysteembenaderingen.”

http://d66duurzameontwikkeling.nl.c1011.movenext.nl/page/downloads/6_PP_Schouten_Mag_een_nachtegal_er_ook_zijn.pdf

13:00 - 14:00 uur Lunchpauze.

14:00 - 15:00 uur **Gespreksgroepen**

1.Het recht en de Nederlandse natuur (Bastmeijer)

2.Boeren voor natuur (Stortelder)

3.Vormen van natuurbeheer (Schouten)

1. *Verslag van de werkgroep Het Recht en de Nederlandse natuur: (met dhr. Bastmeijer)*

Uit de werkgroep kwam het volgende overzicht naar voren (ca 20 deelnemers):

<i>Probleem</i>	<i>Oplossingen</i>	<i>Keuzes</i>
<i>Te strak vasthouden aan Natura2000, die een bredere ecologische ontwikkeling tegengaat</i>	<i>In het recht meer ruimte scheppen voor ecologische dynamiek</i>	<i>Conserverend versus bredere zorg voor de natuur</i>
<i>Te veranderlijke wetten, de natuurwetten wijzigen te vaak en teveel</i>	<i>De systematiek van de wetgeving, meer statisch duurzaam karakter geven</i>	
<i>Goed gedrag wordt niet beloond</i>	<i>Belonen van koplopers, strakker aanpakken van achterblijvers</i>	
<i>Geen goede controle en handhaving (te weinig middelen en menskracht)</i>	<i>Mobiliseren van burgers Prioritering Meer geld</i>	
<i>Het beleid is gericht op het mogelijk maken van economische groei. Het recht heeft hier geen grip op.</i>	<i>De noodzaak om economische groei te toetsen aan de effecten daarvan op de natuur moet als beginsel worden</i>	

<p><i>Natuur wordt niet goed beheerd door de overheid</i></p> <p><i>Minder actiebereidheid van maatschappelijke organisaties</i></p>	<p><i>vastgelegd</i></p> <p><i>Eigendom bekend maken</i></p> <p><i>Mobiliseren van burgers bij handhaving, bijv. via lokale natuurorganisaties als inspecteurs.</i></p>	
<p><i>Geen grondslag verankering natuur in grondwet</i></p>	<p><i>Grondwet aanvullen met tekst (natuur).</i></p> <p><i>(En D66 heeft ervaring met het veranderen van de grondwet... zoals bij de gekozen burgemeester ☺.)</i></p>	

2. Verslag van de werkgroep Boeren voor Natuur: (met dhr. Stortelder)

Bedrijfsystemen:

1. *Grootschalige landbouwbedrijven (o.a. intensieve veehouderij)*
2. *Landschap-gerichte landbouwbedrijven met "Natuurnorm"*
3. *Natuurgerichte landbouwbedrijven*

In Nederland een gradiënt van landschappen inrichten, met meer ruimte voor 'lichtgroene' natuur met natuurgerichte landbouwbedrijven, die een buffer moeten vormen tussen 'donkergroene' harde natuurgebieden of steden, en landbouwgebieden. Deze extensieve boeren-voor-natuur-bedrijfssystemen, leveren volgens een totaal bedrijfsconcept en verdienmodel tevens een bijdrage aan natuurwaarden, door bijvoorbeeld 10% landschapselementen aan te brengen (op de slechte stukken landbouwgrond) en eutrofiering tegen te gaan doordat de mineralen in de bedrijfshuishouding met spaarzaamheid worden benut.

Uit de werkgroep:

Keuzes die gemaakt zijn bij dit initiatief en commentaar:

- Bovenal: Goed initiatief dat opvolging behoeft!
- Eenvoudige regels: (1) 10% landschapselementen, (2) hogere waterstand accepteren, (3) gesloten kringloop van mineralen: geen toegevoegde kunststof of veevoer, al het voer van eigen grond, en eveneens de meststoffen naar eigen grond.
- Voordeel: Zekerheid voor de ondernemer: 30 jarig contract, middels een gebiedsfonds, dus niet afhankelijk van de politiek meer. Plus: de ondernemer mag zoveel produceren als hij kan, en daarmee zijn inkomsten vergroten
- Stortelder: "De Boer blijft Koning op zijn Land." En dat is wat een boer graag wil, niet gereduceerd worden tot werknemer, maar beslisser en ondernemer blijven op eigen grond.

Problemen of kanttekeningen bij dit concept van het natuurgerichte landbouwbedrijf:

- Het watersysteem is georganiseerd in een groter gebied dan 1 bedrijf, dus er moeten meer samenwerkende boeren aan meedoen
- Noodzaak tot kavelruil
- Toetsing, monitoring: is wel eenvoudig uitvoerbaar met dit plan: op bedrijfsniveau, niet op perceelsniveau; hogere waterstand, aangebrachte landschapselementen en de (toch al gevoerde) mineralenboekhouding is eenvoudig te controleren. Dus ook nauwelijks/geen gedetailleerde, en als vernederend ervaren, inspecties meer nodig. (PS Als iemand buiten de mineralenboekhouding om toch een keer 's nachts stiekem kunstmest gaat strooien, dan is dat niet te controleren. Gebeurt dat regelmatig, dan kan het aan het licht komen door de eutrofiering.)

- Alle kosten van de levenscyclus plus opbrengsten meenemen, en bijvoorbeeld ook het sommetje maken als de levensduur over 100 jaar wordt uitgesmeerd in plaats van 30 jaar. (want dan maken eenmalige kosten zoals grondaankoop een kleiner deel uit van de som)
- Efficiency van het beheer in relatie tot aankoop/beheer door natuurorganisaties

Vragen/opmerkingen:

- Hoe reëel is dit om grootschalig aan te pakken?
- Dit uitrollen neemt een lange termijn in beslag, geschat op 1 generatie.
- Het plan doet denken aan de bedrijfsvoering van de jaren '50 voor de goedkope olie.
- Wie neemt het initiatief om dit gebiedsbreed aan te pakken, en bijvoorbeeld het gebiedsfonds op te richten en te vullen? (NB met bundeling van bestaande financieringsbronnen en geldstromen, die sowieso vanuit Brussel gaan veranderen)

Kansen:

- Goede PR
- LTO positief (een aantal koplopers binnen LTO)
- Leg contact met Alders, Veerman en Bleker – die deze aanpak ondersteunen
- Lagere en hogere landbouwscholen: dit bedrijfsconcept en landschaps-systeemdenken positief neerzetten
- Contact onderhouden tussen deelnemers aan deze plannen en pilots
- Fonds wordt onafhankelijk(er) van jaarlijkse subsidies
- Plan is aantrekkelijk voor boeren die reeds twijfels hebben over toekomstige koers
- DLG: de ruimtelijke gradiënten die zo ontstaan in het landschap hebben belangrijke landschappelijke en recreatieve waarde. Het Nederlandse landschap wordt er mooier van. Meer landschappelijke elementen, meer meanderende patronen, meer biodiversiteit.

3. Verslag van de werkgroep *Vormen van natuurbeheer: (met dhr. Schouten)*

Gespreksgroep “Vormen van natuurbeheer en het behoud van biodiversiteit”.

Voorzitter: Matthijs Schouten

Verslaglegging: Karlè Sýkora

Na een korte inleiding werd via een verteltechniek met korte verhalen de grondhouding van de 23 deelnemers getest. De uitslag was als volgt:

- **Despoot op religieuze grondslag.** De natuur is geschapen tot nut voor de mens en het lagere dient het hogere waarbij natuurlijk de mens als hoger werd beschouwd. Geen van de deelnemers sprak dit aan.
- **Despoot op seculiere grondslag.** Het gaat hierbij om een neo-Darwinistische houding: survival of the fittest. Het is evolutionair gezien normaal dat de mens zijn omgeving en de natuur beïnvloedt, zij doet daarbij niets anders dan wat alle organismen tijdens het evolutieproces doen. Aantal deelnemers dat hierin meeding: 1 ½ deelnemer.
- **Rentmeesters op religieuze grondslag.** De schepping werd door god als af en goed beschouwd. Behalve in het Christendom is deze houding terug te vinden in de Islam. De wereld behoort Allah toe en de mens leent deze wereld en moet er goed voor zorgen. 4 deelnemers.
- **Rentmeesterschap op seculiere grondslag.** “Wij hebben de aarde niet geërfd van onze ouders, maar geleend van onze kinderen”. De duurzaamheidsgedachte speelt hierbij een grote rol. 15 deelnemers.
- **Partnerhouding.** Indianenstam met voor dieren een woord met de letterlijke betekenis “andere

dan mensen personen”. Een parallel is te vinden in het zonnelied van Franciscus waarbij de onderdelen van de natuur als broeders en zusters worden beschouwd. De mens staat naast de natuur, vormt een partnerschap met planten en dieren. 21 deelnemers.

- **Participanten.** Parabel van het papier van de dichter en het papier. In een vel papier zijn de boom, de zon, de houthakker, de ouders van de houthakker en via de inkt ook de dichter aanwezig. Alles hangt met alles samen en de mens is hier een onlosmakelijk onderdeel van. 21 deelnemers

De verbondenheid met de natuur is bij de participanten dus heel groot. Constatering moet echter zijn dat eigenlijk niemand volgens zijn grondhouding leeft. Dat is een groot probleem en de vraag is hoe mensen gestimuleerd kunnen worden om wel zoveel mogelijk volgens deze grondhouding te leven. Hierbij heeft het onderwijs een grote rol. Vooral jongere kinderen moeten veel in contact worden gebracht met de natuur zodat er een vanzelfsprekendheid ontstaat om deze te beschermen, zelfs zonder dat eerst allerlei nutsfactoren moeten worden benoemd.

Politiek:

1. faciliteer het onderwijs aan kinderen zodat er voldoende contact is met de natuur.
2. Formuleer grondrechten van de natuur en zorg voor een basiswet natuur waardoor niet iedere nieuwe regering weer naar goedgevoelen inbreuk kan maken op deze natuur. (natuur in de grondwet?)
3. Maximaliseer de aanwezigheid van de natuur overal, in wegbermen, watergangen, op rivierdijken, in parken en in steden. Zorg overal voor een zo groot mogelijke ecologische kwaliteit en rekening houdend met de andere primaire functies, ook buiten natuurgebieden. Breng niet alleen de mens in de natuur, maar ook de natuur naar de mens.
4. Breng een zonering aan met verschillende vormen van natuur, waarbij in een zone altijd de natuur het primaat krijgt. Natuur moet er continu zijn, ook later.
5. Werk samen met andere maatschappelijke partners maar deze moeten wel realiseren dat zij dan ook verantwoordelijkheid dragen voor de natuur. De overheid moet hierbij voor de randvoorwaarden zorgen.

15:00 - 15:30 uur Theepauze.

15:30 - 16:30 uur **Forum**

o.l.v. Gerben-Jan Gerbrandy met de sprekers van de ochtensessie.

Een aantal punten genoteerd:

Gerben-Jan: oprichting van een Internationaal Milieu Gerechtshof. Discussie dat **een schone leefomgeving een universeel recht** is, over landsgrenzen heen. De Europese commissie brengt dit in op de Rio+20 conferentie over duurzame ontwikkeling.

Neem bijvoorbeeld **luchtkwaliteit**. 20 van de 27 landen in de EU lopen hopeloos achter. Terwijl de slechte luchtkwaliteit wetenschappelijk bewezen effecten heeft op de volksgezondheid en mensen gemiddeld korter (orde van grootte een jaar, nabij snelwegen of bij hogere luchtvervuiling is dit meerdere jaren) leven door een slechte luchtkwaliteit. Vergelijk dit met levensverlengende operaties die we uitvoeren om mensenlevens met 3 maanden te rekken aan het einde van een mensenleven.

Moeten wij zo'n **grote vleesindustrie** willen als wij nu hebben in Nederland?

We zijn de op-1-na **grootste soja importeur** ter wereld. Nu wordt die soja-import langzaam met kleine stapjes iets verduurzaamd, maar dat is niet radicaal genoeg, de kringlopen van grondstoffen wordt er niet mee gesloten en het biodiversiteitsverlies wordt er niet mee gestopt.

Het gaat om 72.000 bedrijven, die nu vaak gedwongen worden om industrieel te produceren. Kijk ook naar de economische betekenis van verschillende economische sectoren in Nederland. Bijvoorbeeld, de toerisme- en recreatiesector in het landelijk gebied is omvangrijk, in Euro's uitgedrukt. Ook in aantallen bezoekers uitgedrukt: Staatsbosbeheer ontvangt jaarlijks miljoenen bezoekers .

- Brabant: Er ligt een rapport van de commissie van Doorn
- **Fosfaat kringloop** sluiten.
- Het **anti-biotica** beleid moet ook op de schop. Het systeem is hier verkeerd. Dierenartsen verkopen antibiotica, zij zijn hun eigen apotheek, ze krijgen provisie op deze medicijnen. In Denemarken is het systeem van vee-gezondheid anders georganiseerd. Daar is ook een intensieve veehouderij, maar daar is het anti-biotica gebruik met 75% gereduceerd: het kan dus wel.
- Hoe dan ook de landbouwsector er actief bij betrekken.

16:30 uur **Afsluiting**

Dankwoord aan sprekers en Sluiting van conferentie - Pieter Minderhoud

Dames en heren,

Met elkaar hebben wij ons vandaag verdiept in het onderwerp "Natuur in Nederland en hoe verder?" .

Namens het D66 platform voor Duurzame Ontwikkeling wil ik u allen hartelijk danken voor uw aanwezigheid, uw inbreng en inspanning om te komen tot bruikbare conclusies en stellingen die wij verder willen gebruiken om politieke stellingnames , moties en amendementen te formuleren. Kortom met de resultaten van vandaag willen wij politiek een vuist maken. De eerste leidraad was hierbij de inhoud van het onderwerp natuur en zijn zorgelijke staat qua aandacht en budgettaire middelen.

De conclusies en stellingen van deze middag zijn helder en met speciale zorg voorbereid. Zij moeten doel treffen in de volgende stappen van een politiek proces. U kunt ons als platform blijven volgen, en onze verdere vorderingen kritisch begeleiden. Dit zal tijd nemen, en wel globaal tot aan de volgende landelijke verkiezingen. Daarmee hebben wij dit onderwerp als D66 niet gemonopoliseerd, integendeel het kan heel goed tot leiden tot samenwerking met andere politieke partijen over het onderwerp Nederlandse Natuur en hoe dat verder moet. Ons platform is soortgelijke samenwerking tussen politieke partijen ook op het gebied van duurzame energie aangegaan.

Graag wil ons platform mede namens u allen de sprekers van vandaag bedanken voor hun inspanningen bij de voorbereidingen en het uitrollen van deze dag:

Qua inhoud en onderwerp waren dat de sprekers Matthijs Schouten, Anton Stortelder en Kees Bastmeijer die ons verteld hebben van hun werk en hoe zij van dag tot dag hun bijdrage leveren in het werkgebied van de natuur. Van hun gereedschap, hun maatschappelijke positie, hun vindingrijkheid en hun commitment hebben we vandaag het nodige kunnen zien. Hartelijk dank - als werkgroep binnen het platform hebben we gekozen voor passende kado's gerelateerd aan de natuur waaraan u ook later nog goede gedachten aan overhoudt.

Dan resten mij nog twee sprekers van deze dag, de een is de ochtend voorzitter Karlè Sýkora, en de ander is de middag voorzitter, Gerben Jan Gerbrandy . En daarmee zijn we weer terug bij de oorspronkelijke structuur van deze dag: Een “ Ja “ voor de inhoud in de ochtend, in de persoon van Karlè, maar ook een “Ja” voor de dagelijkse politiek, in de persoon van Gerben Jan Gerbrandy om met name de verdere inbedding naar de dagelijkse politieke realiteit vorm te geven. Dank Karlè voor het aandragen van de basis ideeën en opzet van deze conferentie, je hebt het geheel een wervend cachet en toegevoegde waarde gegeven. En je hebt duidelijk deel uitgemaakt van ons organiserend comité. En aan Gerben Jan een dankwoord om ons vandaag al mee te nemen naar de politieke stellingnames en om deze samen met jou de politieke arena in te dragen.

Geacht publiek : u vertegenwoordigt een goede dwarsdoorsnede van personen met affiniteit met natuur. Uw bijdrage was essentieel om tot een levendige diversiteit en diepgang te komen van gedachten en formuleringen. Daar zijn wij u zeer erkentelijk voor. Wij hopen dat u mede naar aanleiding van deze dag en alles wat het geboden heeft, ieder in uw eigen positie uw persoonlijke binding met de natuur kunt uitbouwen: middels educatie, recreatie, als sportievelingen en hikers, als natuurliefhebbers, binnen en buiten de stad, in uw maatschappelijke organisaties en in uw positie in het bedrijfsleven, in scholen, in ouderenzorg, in natuur- en boerenorganisaties. Ongetwijfeld bent u nu ook beter gesteld om verdere dialogen aan te gaan als het gaat om aanpassing aan klimaatverandering, het verduurzamen van agrarische productie en het uitbouwen van de recreatieve mogelijkheden. Nogmaals, dank aan u allen voor uw komst en uw bijdrage

Als platform themagroep zullen wij onze activiteiten op het gebied van duurzaam landgebruik in het komende jaar voortzetten. Naast natuur zal het onderwerp duurzame landbouwproductie in een groeiende wereld met 9 miljard inwoners in 2050 onze aandacht in de komende tijd krijgen. Wij hopen u daarvoor in de nabije toekomst verder te interesseren.

Dank en tot ziens!

Deelnemers natuurconferentie 1 oktober 2011: ca. 70 deelnemers.

Verslag: D66 Platform Duurzame Ontwikkeling, werkgroep Duurzaam Landgebruik en Biodiversiteit.

Karle Sykora, Pieter Minderhoud, Dirk Zijp, Linda Carton.

12 oktober 2011

**Bijlage: Programma D66 Natuur Conferentie
Coehoornzaal Arnhem, 1 oktober 2011.**

09:30 - 09:55 uur Registratie, koffie.

09:55 - 10:00 uur **Opening door Karlè Sýkora**

10:00 - 10:30 uur **Ruben Smit**

“De schoonheid van de Nederlandse natuur.”

10:30 – 11:00 uur **Gerben Jan Gerbrandy**

“Wat kan Europa betekenen voor een duurzame natuur in Nederland?”

11:00 - 11:30 uur Koffiepauze.

11:30 - 12:00 uur **Kees Bastmeijer**

“Het natuurbeschermingsrecht en een duurzame Nederlandse natuur.”

12:00 - 12:30 uur **Anton Stortelder**

*“Duurzaam landgebruik en biodiversiteit door nieuwe landbouwbedrijfssystemen:
Boeren voor Natuur.”*

12:30 - 13:00 uur **Matthijs Schouten**

“Vormen van natuurbeheer en het behoud van biodiversiteit.”

13:00 - 14:00 uur Lunchpauze.

14:00 - 15:00 uur **Gespreksgroepen**

- 1. Het recht en de Nederlandse natuur (Bastmeijer)**
- 2. Boeren voor natuur (Stortelder)**
- 3. Vormen van natuurbeheer (Schouten)**

15:00 - 15:30 uur Theepauze.

15:30 - 16:30 uur **Forum**

o.l.v. Gerben Jan Gerbrandy met de sprekers van de ochtensessie.

16:30 uur **Afsluiting**

16:30 Borrel